

LKD Šiaulių skyriaus išskirtinumas: nuo lietuvių kalbos diktantų iki viktorinų*

Lietuvių kalbos draugija (LKD) yra savarankiška ir savanoriška visuomeninė nevyriausybinė organizacija, turinti asociacijos statusą. LKD vienija įvairių specialybių ir įvairaus išsilavinimo žmones, kuriems rūpi lietuvių kalbos būklė, jos prestižas, ugdytas ir kalbinis visuomenės švietimas. 37-us savo istorijos metus skaičiuojantis Lietuvių kalbos draugijos Šiaulių skyrius, įvairiais aspektais išsiskiriantis iš kitų, pasižymintis įvairiapusiška veikla, surengė nemažai mokslinių konferencijų ir seminarų, kalbos švenčių, knygų pristatymų, arba knygų sutiktuvių, rašinių, piešinių konkursų, svarbių kalbai sukakčių minėjimų, lietuvių kalbos olimpiadų studentams. LKD Šiaulių skyriaus nariai perskaitė visuomenei ne vieną šimtą paskaitų gimtosios kalbos ir tarmių klausimais. Šį kartą aptarsime du išskirtinius skyriaus renginius – lietuvių kalbos diktanto konkursus ir lietuvių kalbos viktorinas.

Lietuvių kalbos diktanto Šiauliuose istorija neatsiejama nuo profesorės Genovaitės Kačiuškienės veiklos. 1987 metais ji pirmoji iš Lietuvos kalbininkų išvyko dirbti į Paryžiaus Sorbonos universitetą – dėstyti lietuvių kalbos. Ten jau buvo populiarus nacionalinis prancūzų kalbos diktanto konkursas. Tarp galimų laimėti prizų buvo net automobilis. Diktanto siela buvo Bernaras Pivo, literatūros žurnalo *Lire* vyriausiasis redaktorius. Beje, diktantas taip pat rašomas Olandijoje ir Lenkijoje.

Genovaitė Kačiuškienė, tada dar docentė, grįžusi į Šiaulius, diktanto rašymo idėja užkrėtė kolegas – Pedagoginio instituto lituanistus, jau pradėjusi vadovauti LKD Šiaulių skyriui. Taigi 1992 m. balandžio 28 d. šiauliečiai buvo pakviesti į lietuvių kalbos diktanto konkursą, skirtą Motinos – gimtosios kalbos įkvėpėjos – dienai paminėti. Į pirmąjį diktanto konkursą atvyko daugiau kaip 100 dalyvių, tarp kurių buvo ir 26 suaugusieji (moterys ir vyrai). Moksleivių grupėje nugalėjo, padariusi vos 1 rašybos klaidą, tapo 15-osios vidurinės mokyklos (dabar Dainų progimnazija) dvyliktokė Jolanta Špinkytė. Jai atiteko specialiai šiai progai keptas tortas. Suaugusiųjų grupėje nugalėjo Šiaulių pedagoginio instituto (ŠPI) anglų kalbos dėstytoja Stasė Kondrotienė, padariusi 2 skyrybos klaidas. Nugalėtojai įteiktas piniginis prizas (500 rublių ir 5 doleriai). Tokia buvo pradžia...

Lietuvių kalbos draugijos Šiaulių skyrius su ŠPI ar Šiaulių universiteto (ŠU) Filologijos ar Humanitariniu fakultetu surengė net 25-erius metus iš eilės lietuvių kalbos diktanto konkursus. Visi Lietuvių kalbos katedros dėstytojai buvo LKD nariai su LKD garbės nariu profesoriumi Kazimieru Župerka priešakyje. Daugiausia tekstų diktantui parengė ir juos diktavo rašybos, leksikologijos ir kalbos kultūros specialistė, šviesaus atminimo docentė, LKD garbės narė Janina Barauskaitė (1937–2024), prieš metus palikusi šį pasaulį. Tekstai (daugiausia tai buvo novelės) buvo trumpinami, siekta, kad išliktų bendroji prasmė, autoriui būdinga kalbinė raiška: sakinių tipai ir jų siejimo būdai, žodynas. Išsaugoti visi sakiniai, kuriais galima patikrinti rašančiojo raštingumą. Kadangi tradicinis diktanto konkursas buvo skiriamas Motinos dienai, tekstai buvo susiję su Motina, Šeima, Tėvyne. 20 docentės Janinos Barauskaitės parinktų įdomių, prasmingų tekstų, pateiktų su galimais skyrybos variantais, buvo paskelbta mūsų leidinio „Kalbos aktualijos“ IX numeryje (Šiauliai, 2011, p. 6–26). Kitus tekstus diktantams rengė prof. Giedrė Čepaitienė, Algirdas Malakauskas, diktavo G. Čepaitienė, Laima Malakauskienė ir kiti LKD nariai. Visus 25 konkursinius diktantus neatlygintinai taisė LKD nariai katedros dėstytojai ir kai kurių gimnazijų mokytojai. Diktanto konkursų nugalėtojams ir prizininkams trijose amžiaus grupėse buvo įteikiami LKD ir kitų rėmėjų įsteigti prizai (vertingos knygos, čekiai knygoms, parkerių ir tušinukų rinkiniai ir pan.), taip pat buvo apdovanojami raštingiausia motina, raštingiausias studentas.

Paskutinis diktantas miestiečiams buvo surengtas 2016 m. balandžio 29 d. – jį rašė 50 šiauliečių, o iš viso per 25-erius metus diktanto konkursuose dalyvavo apie 2500 žmonių. Aktyviausi buvo Juliaus Janonio ir Šiaulių universiteto gimnazijos mokiniai, taip pat diktantą rašė įvairių profesijų suaugusieji: mokytojai, dėstytojai, medikai, žurnalistai, valdininkai ir kt. Ne kartą diktanto konkurso nugalėtoju ar prizininku tapo šviesaus atminimo Šiaulių miesto garbės pilietis, gydytojas neurochirurgas Albertas Griganavičius (1934–2015), aktyvus LKD narys, su mumis vykdavęs ir į

* Pranešimas, perskaitytas Lietuvių kalbos dienų 2025 atidarymo konferencijoje Šiaulių miesto savivaldybės viešojoje bibliotekoje.

LKD suvažiavimus, juos filmavęs, fotografavęs, skelbęs straipsnius. Kasmet diktantą rašė nuo 50 iki 150 konkurso dalyvių. Tiesa, dienraštis „Lietuvos žinios“, jau nebeegzistuojantis, teigė, kad vieną kartą diktantą Šiauliuose susirinko 1500 žmonių (tai, aišku, korektūros klaida), bet nebloga reklama Šiauliams.

Verti dėmesio visi diktanto konkursų dalyviai, nes savo dalyvavimu pagerbė ir lietuvių kalbą, ir motinas (visi diktantai vyko prieš Motinos dieną, minimą pirmąjį gegužės sekmadienį). Diktanto konkursai buvo gera proga pasitikrinti savo raštingumą, sugebėjimą taisyklingai parašyti ir nelengvos rašybos žodžius, prisiminti skyrybos taisykles, pasivaržyti su kitais raštingais žmonėmis, kartu pasidžiaugti unikalia lietuvių kalba, viena seniausių indoeuropiečių kalbų ir kartu modernia kalba. „Juk kitos kalbos, kuri būtų tokia archajiška ir sykiu tokia moderni, pasaulyje daugiau nėra.“ Taip teigė tuometis VLKK pirmininkas Audrys Antanaitis, iškilmingai minint valstybinės lietuvių kalbos statuso 100-metį (2022 m.).

Pažymėtina, kad kai Šiauliuose jau 15 metų iš eilės buvo rengiamas unikalus diktanto konkursas, o šiauliečiai galėjo pagrįstai didžiulis tokią tradiciją puoselėjantys vieninteliai Lietuvoje, tik tada, 2006 m. sausio 28 d., pirmą kartą buvo surengtas Nacionalinis diktanto konkursas, jame galėjo dalyvauti tik suaugusieji. Šiomet jis vyks, beje, 15 kartą, kovo 7 d., šiauliečiai (suaugusieji ir moksleiviai) irgi rašys diktantą Savivaldybėje, bibliotekose, mokyklose.

Nuo 2004 metų ir Šiaulių Gegužių progimnazijos LKD grupėje buvo nuspręsta kasmet organizuoti diktanto konkursą. Pirmus trejus metus jis buvo miesto lygmens projekto „Lingua“ dalimi ir buvo rašomas sausį, vėliau – vasario mėnesį, minint Vasario 21-ąją – Tarptautinę gimtosios kalbos dieną.

Diktanto konkursas buvo organizuojamas apimant Lieporių mikrorajono švietimo įstaigas: Gegužių progimnaziją, „Rasos“ progimnaziją, Lieporių ir „Saulėtekio“ gimnazijas, iki 2013 m. (iki jos uždarymo) – ir Lieporių

pradinę mokyklą. Diktantas rašomas trijose amžiaus grupėse (žemesniųjų klasių mokinių, aukštesniųjų klasių mokinių ir suaugusiųjų (mokytojai, darbuotojai, mokinių tėvai)), šešiais srautais, kiekvienam iš srautų skiriamos prizinės vietos). Konkurse dalyvauja raštingiausi mokiniai ir suaugusieji, jų darbus taiso lietuvių kalbos mokytojai – Gegužių progimnazijos Lietuvių kalbos metodinės grupės ir LKD nariai, pastaraisiais metais – Inga Turovaitė, Birutė Petkuvienė, Rasa Mazaliauskaitė, Renalda Savickienė, Laima Tamulevičienė.

Kasmet diktanto konkursas progimnazijoje yra populiarus, sulaukiantis apie 100 dalyvių. Po XXII diktanto konkurso, surengto vasario 12 d., skaičiuojama, jog iš viso diktantą gimtąja kalba jau rašė apie 2200 žmonių. Svarbu paminėti tai, kad konkurso organizavimas nenutrūko ir pandemijos metais (2020–2022 m.), tada tekstai buvo diktuojami nuotoliniu būdu, dalyviai parašytus tekstus peržiūrai siuntė fotografuotus, LKD narės juos spausdino ir taisė.

Konkursui diktanto tekstus iš įvairių šaltinių parinkdavo ir tekstus diktudavo progimnazijos LKD grupės pirmininkė Silvija Baranauskienė. Prieš diktantą visiems dalyviams būdavo primenama, jog konkurso tikslas – sergėti ir puoselėti lietuvių kalbą tam, kad išliktų mūsų tauta, kad konkursas skiriamas Tarptautinei gimtosios kalbos dienai paminėti ir jis kasmet rengiamas tarp dviejų ypatingiausių datų Lietuvai: Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios.

Suteikiant diktanto konkursui svorio ir ugdant lietuvių kalbą, konkurso laureatai tradiciškai yra apdovanojami kovo 10 dieną, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo išvakarėse, per šventinį renginį Gegužių progimnazijos aktų salėje. Diplomus bei prizus (paprastai tai būna knygos, kurias parūpina mokyklos LKD grupė) teikė, laureatus sveikino progimnazijos direktorė, ilgametė LKD grupės

pirmininkė Silvija Baranauskienė. Tuose šventiniuose renginiuose malonu buvo dalyvauti, apdovanoti raštingiausius ir man, kaip LKD Šiaulių skyriaus pirmininkui.

LKD Gegužių progimnazijos grupė, kuriai 2003–2024 metais vadovavo Silvija Baranauskienė, yra vienintelė LKD grupė Šiaulių bendrojo ugdymo mokyklose (kitose buvusios, deja, nunyko, pagrindinė priežastis – grupės pirmininkių neveiklumas, neatsakingumas). Visoje Lietuvoje nėra kitos tokios bendrojo ugdymo mokyklos, kuri būtų surengusi net 22 diktanto konkursus.

Pasak pirmininkės, šios LKD grupės veikla ir diktanto konkursu Šiaulių Gegužių progimnazijoje nuolat buvo siekiama atkreipti dėmesį į lietuvių kalbos grožį, jos svarbą, raštingumo bei rišlaus teksto įtaką vientisam pasaulio suvokimui.

Silvijai Baranauskienei, palikusiai ryškų pėdsaką progimnazijos ir LKD Šiaulių skyriaus istorijoje, išvykus gyventi į Klaipėdą, noriu palinkėti šiai LKD grupei tęsti diktantų rašymo tradiciją. Kviečiame ir toliau aktyviai dalyvauti diktanto konkursuose, rengiamuose tiek nacionaliniu mastu, tiek Gegužių progimnazijoje.

Be minėtų surengtų 47 diktanto konkursų, kitas išskirtinis LKD Šiaulių skyriaus renginys – lietuvių kalbos viktorinos.

LKD Šiaulių skyrius kartu su ŠU Lietuvių kalbotyros ir komunikacijos katedra 2010 metų lapkričio viduryje suorganizavo viktoriną jaunimui, skirtą Jono Jablonskio 150-osioms gimimo metinėms. Viktorinoje dalyvavo 46 moksleiviai ir studentai, jie turėjo atsakyti į 20 klausimų apie žymų kalbininką (LKD Šiaulių skyriaus iniciatyva ir Šiauliuose turime Jono Jablonskio gatvę), jo darbus, sąsajas su Šiauliais, taip pat apie lietuvių kalbą ir kalbininkus. Moksleivių grupėje pirmąją vietą užėmė Gintas Dauskurdas iš Kretingos Pranciškonų gimnazijos, o studentų grupėje I vieta atiteko ŠU Gamtos mokslų fakulteto taikomosios biologijos specialybės antrakursei Justei Pilipavičiūtei.

2013 metų lapkričio 14 d. su Šiaulių miesto savivaldybe surengta viktorina „Sielos tėvynė – kalboj“, skirta valstybinės kalbos statuso atgavimo 25-mečiui ir Šiaulių 777-ajam gimtadieniui. ŠU Humanitarinio fakulteto Mecenatų auditorijoje sulaukta arti 50 viktorinos dalyvių – įvairių profesijų atstovų ir studentų. Jie turėjo atlikti 40 užduočių, kurios buvo suskirstytos į 4 dalis po 10 klausimų.

Viktorinos nugalėtoja pripažinta žinoma archeologė, ŠU Istorijos katedros docentė Birutė Salatkienė (1951–2018), surinkusi 63 balus iš 77 galimų, prieš šešerius metus iškeliavusi Amžinybėn. Antrąją vietą laimėjo Birutė Žymantienė, buvusi pedagogė, žurnalistė, Savivaldybės vyriausioji specialistė, ir dabar dar rašanti knygas. Trečias liko Giedrius Gaidamavičius, ŠU istorijos specialybės antrakursis, geriausiai pasirodęs iš studentų, BNS darbuotojas, dabar laikinai einantis vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojo pareigas. Ketvirtoji vieta atiteko Nepriklausomybės akto signatarui, istorikui Donatui Morkūnui. Tarp pedagogų geriausiai pasirodė Laimutė Laurutytė, dabar Šiaulių lopšelio-darželio „Voveraitė“ direktorė, edukologijos magistrė, o iš Savivaldybės darbuotojų nepralenkiamas buvo Rimas Marcinkus, pagal išsilavinimą istorikas, dabar Šiaulių rajono savivaldybės Švietimo ir sporto skyriaus vyriausiasis specialistas.

Šiaulių universitetui ritantis žemyn, mažėjant studentų ir dėstytojams netekus pedagoginio darbo, LKD Šiaulių skyrius toliau tęsė savo visuomeninę veiklą. Imta dar glaudžiau bendradarbiauti su mūsų auklėtine, Šiaulių miesto savivaldybės kalbos tvarkytoja, vyriausiąja specialiste Aušrine Rinkevičiene: 2018 m. lapkričio mėnesį bendromis pastangomis surengta virtuali lietuvių kalbos viktorina, skirta valstybinės kalbos statuso grąžinimo lietuvių kalbai 30-mečiui paminėti.

Į viktorinos klausimus atsakė 112 dalyvių. Beje, viktorinoms klausimus parengia ir dalyvių atsakymus vertina Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu ar mero potvarkiu sudarytos komisijos, kurioms paprastai pirmininkauja Aušrinė Rinkevičienė.

2021 m. vasario mėnesį 2021-02-17–2021-02-24 Šiaulių miesto bendruomenei surengta dar viena virtuali lietuvių kalbos viktorina „Kalbos namai“, kurioje sulaukta net 210 dalyvių. Viktorinos nugalėtojams ir prizininkams išsiųsti Savivaldybės ir LKD įsteigti diplomai, padėkos ir prizai. Viktorinos rezultatai tradiciškai apibendrinti ir paskelbti Savivaldybės interneto svetainėje, žiniasklaidos priemonėse, žurnale „Gimtoji kalba“.

2022 m. gegužės 19 d. LKD tarybos pirmininkė prof. Genovaitė Kačiuškienė, prieš tai net dvi kadencijas vadovavusi visai Lietuvių kalbos draugijai, su LKD Šiaulių skyriaus pirmininko pavaduotoja, Savivaldybės kalbos tvarkytoja Aušrine Rinkevičiene dalyvavo Kalbos ir kultūros instituto „Lingua Lituanica“ ir LKD seminare „Kalbos viktorinos ir kitos kalbos varžytuvės – žaidimas, nuotykis, pamoka?“, kur skaitė pranešimą intriguojančiu pavadinimu, besibaigiančiu klausuku, „Šiauliai – kalbos viktorinų sostinė?“.

lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja metodininkė, o moksleivių grupėje nugalėtoja ar prizininke ne kartą tapo Šiaulių „Romuvos“ gimnazijos auklėtinė Goda Samalionytė, dabar jau Vilniaus universiteto studentė. Minėtos viktorinos nugalėtojai ir prizininkai buvo pakviesti į Savivaldybėje suorganizuotą renginį, per kurį jiems įteikti Savivaldybės įsteigti prizai ir LKD diplomai. Renginyje dalyvavo ir nugalėtojus sveikino vicemeras Eligijus Elijošius.

Kokia mes – Saulės miesto gyventojai – kalba, tarme ar kita kalbos atmaina kalbame darbe, mokykloje, kokia namie, su draugais?

valdybos sekretorės, didžiųjų Lietuvos miestų kalbinė tapatybė yra marga, sudėtinga ir dėmesio jai niekada nebus per daug. Tikėkimės, kad šios viktorinos atsakymai prisidės prie išsamesnio Šiaulių gyventojų kalbinės bendruomenės vaizdo ir bus atsvara vienpusiškoms jo interpretacijoms.“

Tarsi tai patvirtinant, bendradarbiaujant su Šiaulių miesto savivaldybės kalbos tvarkytoja, 2022 metų lapkričio mėnesį Šiaulių miesto savivaldybės interneto svetainėje surengta dar viena virtuali lietuvių kalbos viktorina, skirta valstybinės lietuvių kalbos 100-mečiui paminėti. Sulaukta šimto devyniasdešimt penkių viktorinos dalyvių nuo 14 iki 78-erių metų amžiaus iš Šiaulių miesto ir rajono atsakymų. Litanistų grupėje dvi viktorinas iš eilės nepralenkiama buvo Rita Mikučiauskienė, Rėkyvos progimnazijos

Tuo tikslu 2024 m. kovo 14 d. buvo surengta pirmoji virtuali šiaulietiško – aukštaitiško – kalbinio ir etnokultūrinio identiteto viktorina, orientuota į Šiaulių miesto kalbines ypatybes. LKD Šiaulių skyrius buvo vienas iš viktorinos rengėjų. Viktorinos tikslas – skatinti Šiaulių gyventojus domėtis savo kalbinės ir etnokultūrinės tapatybės klausimais, išmanyti ne tik savo miesto istoriją, kultūrinius įvykius, bet ir būti susipažinusiems su realia kalbine situacija. Pasak žurnalo „Gimtoji kalba“ vyriausiosios redaktorės, ilgametės LKD

Viktoriną sudarė 20 klausimų, iš kurių maždaug pusė buvo siejama su šiauliečių vartojamos kalbos ypatybėmis, o kita pusė buvo skirta įvairiems su Šiauliais susijusiems kultūriniais reiškiniais įvardyti ar juos atpažinti.

Viktorinoje dalyvavo 289 šiauliečiai, iš kurių 35 (12,1 proc.) save įvardijo kaip buvusius šiauliečius, 254 (87,9 proc.) – kaip dabar esamus Šiaulių gyventojus.

Taigi miestiečiams LKD Šiaulių skyriaus narių pastangomis kartu su kitų institucijų atstovais 1994–2024 m. surengtos 6 įsimintinos lietuvių kalbos viktorinos, tad Šiaulius galima vadinti kalbos viktorinų sostine. Juolab kad kalbos viktorinas retkarčiais rengia ir Šiaulių aukštosios ir bendrojo ugdymo mokyklos, bibliotekos. LKD Šiaulių skyriaus su kitomis institucijomis surengtose viktorinose jau dalyvavo devyni šimtai gimtosios kalbos gerbėjų.

7-oji viktorina, „Kalba gimtoji – kasdieninė, tu duona mums esi“, kaip sudėtinė projekto „Šiauliai – Lietuvių kalbos dienų sostinė 2025“ dalis, paskelbta vasario 21-ąją, Tarptautinę gimtosios kalbos dieną, ir tęsis iki kovo 3 dienos. Šią virtualią viktoriną organizuoja LKD Šiaulių skyriaus nariai ir Šiaulių miesto savivaldybė. Dalyviai turės atsakyti į 20 klausimų. Viktorinos nuorodą bus galima rasti Savivaldybės ir Šiaulių miesto viešosios bibliotekos interneto svetainėse bei feisbuko paskyroje, LKD feisbuko paskyroje, žiniasklaidoje.

Algirdas Malakauskas
LKD Šiaulių skyriaus valdybos
pirmininkas